

نقش عامل های سرشتی و منشی شخصیت در پیش بینی اعتیاد اینترنتی دانشجویان

ندا کشاورز^۱، زهرا زنگوله چی^۲، مرجان خوش اقبال^۳

چکیده

پیش زمینه و هدف: پژوهش حاضر با هدف تعیین نقش عامل های سرشتی و منشی در پیش بینی اعتیاد اینترنتی دانشجویان انجام گرفت. **مواد و روش کار:** جامعه آماری در پژوهش حاضر دانشجویان دانشگاه تبریز بود. در راستای هدف پژوهشی تعداد ۳۲۰ نفر به عنوان نمونه با روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. برای اندازه گیری متغیر ها از پرسشنامه سرشت و منش کلونینجر و پرسشنامه اعتیاد اینترنتی یانگ استفاده شد. داده های پژوهش با استفاده از نرم افزار اس پی اس و با استفاده از روش همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه تحلیل شدند. **یافته ها:** تحلیل داده ها نشان داد که بین ابعاد سرشتی و منش شخصیت کلونینجر و اعتیاد اینترنتی رابطه معنی دار وجود دارد. همچنین نتایج رگرسیون چندگانه نشان داد که نوجویی قادر است اعتیاد اینترنتی را به طور مثبت، و پاداش-وابستگی، همکاری و خودراهبری اعتیاد اینترنتی را به طور منفی پیش بینی نمایند. **بحث و نتیجه گیری:** نتایج حاضر در روشن تر شدن علل زیربنایی اعتیاد اینترنتی راهگشا بوده و تلویحات کاربردی مفیدی در پیشگیری از اعتیاد اینترنتی دارد.

کلید واژه: سرشت و منش، اعتیاد اینترنتی

^۱ کاندیدای دکتری تخصصی روانشناسی، روانشناسی، دانشگاه تبریز (نویسنده مسئول)

^۲ کاندیدای دکتری تخصصی روانشناسی، روانشناسی بالینی، دانشگاه شیراز

^۳ دکتری تخصصی روانشناسی، روانشناسی، دانشگاه تبریز

مقدمه

با توجه به گستردگی نفوذ اینترنت در زندگی کنونی افراد، تعداد کسانی که کاربران آن هستند بخش عمده‌ای از جمعیت‌های عمومی را تشکیل می‌دهد. در کنار تمامی محاسن و کاربردهای اینترنت و تسهیل‌های مختلفی که در زندگی افراد ایجاد نموده است، معایب حاصل از استفاده نا صحیح آن، جزو پدیده‌های نوظهور دهه‌های اخیر است. یکی از این پیامدهای منفی «اعتیاد اینترنتی» است. طبق تعریف، اعتیاد اینترنتی بر حالتی اشاره دارد که فرد کنترل خود در استفاده از اینترنت را از دست می‌دهد و به طور مداوم به استفاده از اینترنت می‌پردازد (شاپیرا، لسینگ، گلداسمیث، زابو، لازوریتز، گولد^۱ و همکاران، ۱۹۹۹). آسیب‌های ناشی از اینترنت به اندازه‌ای است که پیامدهای ناخوشایندی چون فقدان خواب، فقدان اشتها یا بروز تعارض بین اعضای خانواده یا از دست دادن شغل یا موقعیت تحصیلی متوجه زندگی فرد شده و تاثیرات منفی بر جای می‌گذارد (جنتایل^۲، چو، لیاو، سیم، لی، فانگ و همکاران ۲۰۱۱).

مدل‌های مختلفی تاکنون به دنبال طبقه‌بندی این پدیده بوده‌اند. طبق نخستین گمانه‌زنی‌هایی که توسط یانگ (۱۹۹۸) مطرح شده بود، اعتیاد اینترنتی زمانی رخ می‌دهد که اینترنت برای مقابله با شرایط سخت زندگی واقعی استفاده شود. به نقل از کاردفلت، ۲۰۱۴. کاردفلت و وینتر (۲۰۱۴) نیز اعتیاد اینترنتی را به صورت راهبردهای مقابله‌ای با رویدادهای منفی زندگی تعریف می‌نمایند.

از سویی بلاک^۳ (۲۰۰۸) تلاش دارد تا اعتیاد اینترنتی را به صورت اعتیاد رفتاری که با تکانش‌وری بالا مشخص است و با اعتیاد به مواد دارای اشتراکات بالایی همچون تحمل^۴، علائم ترک و .. است، تعریف نماید. از طرفی والرند^۵، بلانکار، ماگو، کوشتر، راتل، لئونارد و همکاران (۲۰۰۳) اعتیاد اینترنتی را در قالب تئوری میل و هوس^۶ مفهوم‌بندی نموده و اعتیاد اینترنتی را به عنوان پیامد گرایش‌های وسواسی تعریف می‌نمایند.

در طی چند سال اخیر، تعدادی از مطالعات بر عوامل ژنتیکی تاکید نموده‌اند. در این راستا، دریاکولو و اورساواس^۷ (۲۰۱۴)؛ لی، چن، لی، و لی^۸ (۲۰۱۴)؛ و وینک، بیجسترولت، هاپرتز، بارتلز، بومزما^۹ (۲۰۱۵) نشان دادند که ۰/۴۸ درصد از تفاوت‌های فردی در نشانه‌های اعتیاد اینترنتی می‌توانند توسط عوامل ژنتیکی تبیین شوند. همچنین لی^{۱۰} و همکاران (۲۰۰۸) گزارش نمودند که انتقال‌دهنده سروتونین (۵-HTTLPR) می‌تواند به اعتیاد اینترنتی مرتبط باشد. به دلیل گستردگی نفوذ اینترنت در زندگی افراد، تعداد کسانی که ممکن است به دلیل برخی آسیب‌پذیری‌ها، گرایش‌هایی به استفاده ناکارآمد از اینترنت داشته باشند و به نوعی دچار اعتیاد اینترنتی شوند، روز به روز در حال گسترش است. فلذا شناخت این آسیب‌پذیری‌های ذاتی می‌تواند کمک‌شایانی به شناسایی این پدیده نماید. در این راستا در آسیب‌شناسی روانی به ویژگی‌های شخصیتی به عنوان عامل اصلی در تبیین پدیده‌های رفتاری تاکید می‌شود به نحوی که امروزه بر نقش گسترده آن در رفتارهای اعتیادی اشاره می‌شود (فلوروس و سیوموس^{۱۱}، ۲۰۱۴).

¹ Shapira Lessig, Goldsmith, Szabo, Lazoritz, Gold,

² Gentile, Choo, Liam, Sim, L, Fung

³ Block

⁴ Tolerance

⁵ Vallerand, Blanchard, Mageau, Koestner, Ratelle, Léonard

⁶ Passion

⁷ Deryakulu And Ursavas

⁸ Chen, Li, Li Li

⁹ Vink Beijsterveldt, Huppertz, Bartels, Boomsma

¹⁰ Lee

¹¹ Floros, Siomos

طبق نظر وایدگر و اسمیث^۱ (۲۰۰۸)، تعامل بین شخصیت و آسیب روانی را می‌توان به ۳ گونه تقسیم نموده به نحوی که ممکن است، شخصیت و آسیب روانی ظهور همدیگر را تسهیل نمایند یا اینکه ممکن است علت شناسی زیربنایی یکسان داشته باشند و در نهایت یکی از آنها ممکن است نقش سببی در علت شناسی یا ظهور دیگری داشته باشد. به علاوه کو^۲ و همکاران (۲۰۱۲) معتقدند که مکانیزم‌های بیولوژیکی، روانشناختی، و جامعه‌شناختی مشترک ممکن است زیربنای اختلالات روانی و رفتارهای اعتیادی باشند (به نقل از فیاضی و حسنی، ۲۰۱۷).

در توضیح باید عنوان نمود که شخصیت مفهومی است که، تعاریف گوناگونی از آن به عمل آمده و رویکردهای مختلف بر جنبه‌های زیستی یا محیطی خاصی از شخصیت تاکید نموده‌اند. این در حالی است که شخصیت انسان، پدیده پیچیده‌ای است که در آن هم نقش عوامل ژنتیکی و هم عوامل محیطی نقش دارند. در این راستا تئوری شخصیت کلونینجر (۱۹۸۰) از این حیث که هم جنبه‌های زیستی (ابعاد سرشتی) و هم جنبه‌های اجتماعی-فرهنگی (ابعاد منش) را در بر میگیرد، بسیار قابل توجه است. مدل کلونینجر برای نشان دادن رویه‌های غیر انطباقی رفتار مناسب تر است درحالیکه مدل پنج عاملی محدوده نرمال تفاوت‌ها را بهتر نشان می‌دهد (کاوایی، ۱۳۸۶).

¹ Widiger, Smith

² Ko, Kim, Kim, Lee, Kim

کلونینجر شخصیت را بر ساخته از دو بخش می داند: سرشت^۱ و منش^۲. سرشت بخش زیستی و ارثی شخصیت است و نشانگر آمادگی های پیش ساخته در واکنش به هیجانان پایه است. منش، بخش محیط ساخته شخصیت است و در طی زمان و در تعامل سرشت با محیط ساخته می شود. ابعاد سرشت شامل آسیب پرهیزی^۳، نوجویی^۴، پاداش وابستگی^۵ و پشتکار^۶ است. ابعاد منش نیز شامل، همکاری^۷ و خودفراروی^۸ و خودراهبری^۹ هستند. مطالعاتی چند، به بررسی رابطه ابعاد سرشت و منش منش کلونینجر با اعتیاد اینترنتی پرداخته اند. در این راستا، پژوهش ها^{۱۰} (۲۰۰۷) نشان دادند که اعتیاد اینترنتی با اجتناب از آسیب بالا، خود جهت دهی کم، همکاری جویی کم، خودبرتری جویی بالا مرتبط است. همچنین مطالعه کو^{۱۱} و همکاران (۲۰۰۸) نشان داد که معتادان اینترنتی نمرات بالاتری در خودجهت دهی و همکاری جویی نشان می دهند و نمرات کمتری در نوجویی، خودبرتری جویی نشان می دهند و مطرح ساختند سرشت بیولوژیک و منش می توانند یکی از علت شناسی های دقیق اعتیاد اینترنتی باشند. مطالعه لی (۲۰۰۸) نشان داد که افرادی که استفاده مداومی از اینترنت دارند، سطوح بالاتری از رفتارهای اجتناب از آسیب نشان می دهند و به نظر می رسد ویژگی های ژنتیکی و صفات شخصیتی آنها مشابه بیماران افسرده است. از سویی مطالعه لی (۲۰۰۷) نشان داد که افرادی که دچار استفاده پرخطر و بیش از حد از اینترنت بودند، نمرات کمتری در پاداش وابستگی، خود جهت دهی و همکاری جویی داشتند. همچنین کیم (۲۰۱۰) نیز به طور مشابهی گزارش نمود ویژگی های روانشناختی در معتادان به گیم های اینترنتی را در قالب از نوجویی بالاتر و خودجهت دهی بالاتر، ترسیم نمود. اما همانطور که مشاهده می شود یافته های متناقضی در بین نتایج مشاهده می شود. فلذا هدف پژوهش حاضر دستیابی به دیدگاهی روشن تر از نقش ابعاد سرشت و منش در پیش بینی اعتیاد اینترنتی دانشجویان بود.

---

¹ Temperament

² Character

³ Harm Avoidance

⁴ Novelty Seeking

⁵ Reward Dependence

⁶ Persistence

⁷ Cooperativeness

⁸ And Selftranscendence

⁹ Self-Directedness

¹⁰ Ha

¹¹ Cho

شیوه اجرا و نمونه گیری

پژوهش حاضر در قالب یک طرح توصیفی-همبستگی انجام شد. از جامعه دانشجویان دانشگاه تبریز که تخمین زده می شود حجمی حدود ۲۴۰۰۰ نفر داشته باشند، مطابق فرمول کوکران، تعداد ۳۲۰ نفر به عنوان نمونه و به روش نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای انتخاب شدند. تنوع رشته های شرکت کنندگان در پژوهش عبارت بود از رشته های فنی-مهندسی، کتابداری، اقتصاد، روانشناسی، ادبیات انگلیسی و فارسی، تربیت بدنی، مهندسی تغذیه و شیمی. مقطع تحصیلی شرکت کنندگان نیز شامل مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری میشد. پس از جلب رضایت شرکت کنندگان برای همکاری در پژوهش و جمع آوری داده های پژوهش، تعداد ۲۸ پرسشنامه فاقد اعتبار ارزیابی شده و از تحلیل داده ها کنار گذاشته شد. تحلیل داده ها به کمک نرم افزار SPSS نسخه ۲۰ انجام شد.

ابزار های پژوهش

۱) پرسشنامه سرشت و منش کلونینجر: برای سنجش ویژگی های سرشت و منش شخصیت از پرسشنامه سرشت و منش کلونینجر (TCI-125) استفاده شد. این پرسشنامه حاوی ۱۲۵ سوال است. که دو بعد سرشت و منش را می سنجد و مجموعاً دارای هفت خرده مقیاس است. نحوه نمره گذاری برای پاسخ های بلی نمره «۱» و برای پاسخ های خیر نمره «۰» منظور می گردد. به استثناء سوالاتی که نمره گذاری معکوس دارند که در آنها پاسخ های بلی نمره «۰» و پاسخ های خیر نمره «۱» میگیرند.

در پژوهش آلون سو و همکاران (۲۰۰۸) ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه بالای ۰/۶۸ بدست آمده است. کایوانی (۱۳۸۴) ضریب پایایی باز آزمایی این پرسشنامه را در مقیاس های ۷ گانه از ۰/۶۱ تا ۰/۹۶ بدست آوردند. بین مقیاس های ۴ گانه سرشت با هم و مقیاس های ۳ گانه منش همبستگی معنی داری بدست نیامد. این بدان معنی است که مقیاس ها از یکدیگر مستقل هستند.

ضریب همبستگی فرم کوتاه این پرسشنامه با فرم بلند ۰/۶۲ بدست آمده است.

۲) **آزمون اعتیاد به اینترنت (IAT):** پرسشنامه اعتیاد به اینترنت توسط یانگ در سال ۱۹۹۸ ساخته شد. این مقیاس یکی از پرکاربردترین آزمونهای سنجش اعتیاد به اینترنت و یک ارزیابی خودسنجی ۲۰ ماده ای است که براساس درجه بندی لیکرت به صورت همیشه (نمره ۵)، خیلی زیاد (نمره ۴)، غالباً (نمره ۳)، گاه گاهی (نمره ۲) و به ندرت (نمره ۱) دسته بندی شده است. هرچه نمره فرد بیشتر باشد؛ وابستگی و اعتیاد به اینترنت بیشتر است. میزان اعتیاد براساس نمرات به سه طبقه: «اعتیاد خفیف» (۲۰-۴۹)، «اعتیاد متوسط» (۷۹-۵۰)، و «اعتیاد شدید» (نمرات ۱۰۰-۸۰) تقسیم بندی می شود (جعفری ندوشن، علیپور ندوشن، میری زاده، احمری طهران، نوروزی نژاد، صادقی یکتا و علیپور ندوشن، ۱۳۹۱). یو و همکاران آلفای کرونباخ آن را بیش از ۰/۹۰ گزارش کردند. همچنین در ایران نیز احمدی، عبدی، عبدالملکی، شهسوارانی (۱۳۹۱) ناستیازی آلفای کرونباخ آن را ۰/۸۱ محاسبه کرده اند.

یافته ها

اطلاعات توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است. سرشت با چهار خرده مقیاس نوجویی، آسیب پرهیزی، وابستگی به پاداش و پشتکار؛ و منش با سه خرده مقیاس همکاری، خودراهبری و خودفراروی مشخص شده اند.

جدول شماره ۱- شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
اعتیاد اینترنتی	۵۱/۹۹	۱۴/۶۳
نوجویی	۹/۷۱	۲/۷۳
آسیب پرهیزی	۱۰/۲۷	۳/۲۳
وابستگی به پاداش	۷/۴۵	۲/۱۷
پشتکار	۲/۶۹	۱/۲۷
همکاری	۱۳/۰۴	۴/۰۳
خودراهبری	۱۱/۸۶	۴/۱۳
خودفراروی	۳۲/۱۶	۲/۸۳

ضرایب همبستگی متغیرهای اعتیاد اینترنتی و خرده‌مقیاس‌های سرشت و منش در جدول ۲ ارائه شده‌است. اطلاعات جدول نشان می‌دهد که بین خرده‌مقیاس‌های نوجویی و آسیب‌پرهیزی با اعتیاد اینترنتی همبستگی مثبت و معنی‌دار وجود دارد. همبستگی میان خرده‌مقیاس‌های وابستگی به پاداش، پشتکار، همکاری، خودراهبردی و خودفراروی با اعتیاد اینترنتی منفی و معنی‌دار است. به طور کلی مشاهده می‌شود رابطه تمام خرده‌مقیاس‌ها با اعتیاد اینترنتی معنی‌دار است.

جدول شماره ۲ - ماتریس ضرایب همبستگی متغیرهای مورد مطالعه

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
اعتیاد اینترنتی	۱								
نوجویی	۰/۳۷**	۱							
آسیب پرهیزی	۰/۳۱**	۰/۱۷**	۱						
وابستگی به پاداش	۰/۳۶**	۰/۲۲**	-۰/۱۹**	۱					
پشتکار	۰/۳۱**	-۰/۲۲**	-۰/۲۵**	۰/۲۰**	۱				
همکاری	۰/۵۱**	-۰/۴۵**	-۰/۳۵**	۰/۴۰**	۰/۳۶**	۱			
خودراهبردی	۰/۳۸**	-۰/۴۰**	-۰/۴۳**	۰/۳۱**	۰/۲۵**	۰/۴۵**	۱		
خودفراروی	۰/۲۹**	-۰/۲۱**	-۰/۲۷**	۰/۱۸**	۰/۳۴**	۰/۳۵**	۰/۰۹	۱	

به منظور بررسی سهم ترکیبی خرده مقیاس‌های سرشت و منش در پیش‌بینی اعتیاد اینترنتی از روش تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد و نتایج حاصل در جدول ۳ خلاصه گردید. مندرجات جدول ۳ نشان می‌دهد که رگرسیون نمره‌های اعتیاد اینترنتی به طرف متغیرهای پیش‌بین از نظر آماری معنی‌دار است ($F=21/77$, $p<0/0001$). براساس این نتایج می‌توان گفت که سرشت و منش قادر هستند تغییرات اعتیاد اینترنتی را به طور معنی‌دار پیش‌بینی کنند. ضریب پیش‌بین نیز نشان می‌دهد که ۰/۳۵ درصد از واریانس اعتیاد اینترنتی توسط نوجویی، آسیب‌پرهیزی، وابستگی به پاداش، پشتکار، همکاری، خودراهبری و خودفراروی تبیین می‌شود. براساس نتایج داده‌های جدول و اطلاعات مربوط به ضرایب بتای استاندارد می‌توان گفت که خرده مقیاس‌های نوجویی، وابستگی به پاداش، همکاری و خودراهبری به ترتیب با ضرایب بتای ۰/۱۳، ۰/۱۴، ۰/۲۴ و ۰/۱۱- تغییرات اعتیاد اینترنتی را به طور معنی‌داری پیش‌بینی می‌کنند.

جدول ۳- توصیف تحلیل رگرسیون در پیش‌بینی اعتیاد اینترنتی

متغیرهای پیش‌بین	ضریب غیراستاندارد	خطای برآورد	بتا	t	سطح معنی‌داری	مجدور R	F	سطح معنی‌داری
ثابت	۸۲/۸۶	۱۱/۴۵		۷/۲۳	۰/۰۰۰۱			
نوجویی	۰/۷۱	۰/۳۰	۰/۱۳	۲/۳۷	۰/۰۲			
آسیب‌پرهیزی	۰/۳۶	۰/۲۵	۰/۰۸	۱/۴۲	۰/۱۵			
وابستگی به پاداش	-۰/۹۹	۰/۳۵	-۰/۱۴	-۲/۷۹	۰/۰۰۵			
پشتکار	-۰/۹۴	۰/۶۱	-۰/۰۸	-۱/۵۲	۰/۱۳	۰/۳۵	۲۱/۷۷	۰/۰۰۰۱
همکاری	-۰/۸۹	۰/۲۲	-۰/۲۴	-۳/۹۱	۰/۰۰۰۱			
خودراهبردی	-۰/۴۱	۰/۲۱	-۰/۱۱	-۱/۹۲	۰/۰۵			
خود فراروی	-۰/۴۶	۰/۲۸	-۰/۰۸	-۰/۰۸	۰/۱۰			

نتیجه‌گیری

طبق نتایج پژوهش، صفات سرشت و منش کلونینجر قادرند اعتیاد اینترنتی را به طور معنی‌داری پیش‌بینی نمایند: در بین ویژگی‌های سرشت، دو عامل نوجویی و پاداش-وابستگی نقش معنی‌داری در تبیین اعتیاد اینترنتی دارند. در تبیین نقش ویژگی نوجویی در پیش‌بینی اعتیاد اینترنتی می‌توان چنین گفت: عامل نوجویی مسئول نوعی پاسخ به هیجان خشم و رویدادهای جدید است. افراد با نمره بالا در نوجویی معمولاً کنجکاو هستند، به سادگی برانگیخته شده و عصبانی می‌شوند، زود خسته شده و تکانشی و برون‌گرا و نامنظم هستند (کاوایانی، ۱۳۸۶). به علاوه نوجویی با برخی بیماری‌های روانی از جمله اختلال‌های سومصرف مواد همبسته است (وینگو^۱ و همکاران، ۲۰۰۷). این یافته با نتایج مطالعات (کیم و همکاران، ۲۰۱۰) همسو است ولی با نتایج مطالعات (کو و همکاران، ۲۰۰۸) ناهمسو است.

¹ Wingo

از طرفی طبق مطالعات ژو^۱ و همکاران (۲۰۱۷)، عامل شخصیتی وظیفه‌شناسی با اعتیاد اینترنتی رابطه منفی دارد. همچنین بین عامل نوجویی، و عامل وظیفه‌شناسی در مدل شخصیت پنج‌عاملی نیز رابطه منفی وجود دارد (فرویت و ویل^۲ و همکاران، ۲۰۰۰). فلذا، می‌توان چنین استنباط نمود که بین عامل نوجویی و اعتیاد اینترنتی رابطه مثبت وجود دارد. با در نظر گرفتن این مساله که افراد نوجو میزان و شدت بالاتر تکانشگری و کنجکاوای را تجربه می‌کنند و به سادگی برانگیخته و عصبانی شده و برون‌گرا و نامنظم هستند، می‌توان گفت که این افراد در مقابل تکانش‌های گرایش به فضای اینترنت مقاومت کمی از خود نشان می‌دهند، نامنظم هستند و استفاده مداوم از اینترنت، در آنها بی‌نظمی ایجاد می‌کند. به دلیل تکانش‌گری بالا در مقابل تکانه‌های رجوع به فضای مجازی مقاومت کمتری از خود نشان داده و بی‌نظمی‌های حاصل از این استفاده مداوم از اینترنت با ویژگی شخصیتی بی‌نظمی در این افراد نیز همسو است.

عامل سرشتی دیگری که در تبیین اعتیاد اینترنتی بر اساس تئوری شخصیت کلونینجر نقش معنی‌داری دارد، پاداش وابستگی است: این یافته با نتایج مطالعات لی^۳ و همکاران (۲۰۰۷) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان مطرح ساخت که عامل شخصیتی و سرشتی پاداش وابستگی نشانگر ارثی در پاسخ به نشانه‌های تقویت اجتماعی و هیجان‌دلبستگی است. این عامل میزان شرطی شدن افراد به تقویت‌کننده اجتماعی را تبیین می‌کند (کاوایانی، ۱۳۸۶).

افراد با نمرات بالاتر در این عامل فداکار، دل‌نازک، وابسته، حساس و اجتماعی هستند. در مقابل افراد با نمرات پایین‌تر عمل‌گرا، مبتکر، زنگ، سرد و از نظر اجتماعی بی‌احساس، دودل، نامصمم و بی‌اعتنا به تنهایی هستند (سروکیک^۴ و کلونینجر، ۲۰۰۵). با توجه به اینکه بین پاداش وابستگی و اعتیاد اینترنتی رابطه منفی وجود دارد، می‌توان چنین اظهار داشت که افراد مستعد اعتیاد اینترنتی، نسبت به نشانه‌های تقویت اجتماعی حساسیت کمتری دارند و از نظر اجتماعی سرد و بی‌احساس هستند و نسبت به تنهایی حاصل از استفاده مداوم از اینترنت بی‌اعتنا هستند. در واقع می‌توان گفت، بی‌تفاوتی نسبت به نشانه‌های تقویت اجتماعی این افراد را هرچه بیشتر به سمت استفاده مداوم از اینترنت سوق می‌دهد و از طرفی نسبت به تنهایی که می‌توان آن را پیامد این استفاده مداوم دانست، نیز بی‌تفاوت هستند.

طبق یافته دیگر این پژوهش، عامل «همکاری» نیز نقش معنی‌داری در تبیین اعتیاد اینترنتی دارد. این یافته نیز با مطالعات لی (۲۰۰۷) همسو است. ویژگی همکاری، نشانگر تفاوت‌های فردی در کارکردهای اجتماعی افراد است. افراد با نمرات بالا، در این عامل، همدل، سازگار، پایبند به اصول، دلسوز و حمایت‌گر هستند و خود را به صورت عضوی از اجتماعی می‌پندارند. افراد با نمرات پایین در این عامل، خودشیفته، ناسازگار، خرده‌گیر و شاکمی و کینه‌ای و فرصت‌طلب هستند و منافع فردی خود را بیشتر ترجیح داده و به حقوق و احساسات دیگران بی‌توجه هستند (کاوایانی، ۱۳۸۶). همانطور که ملاحظه می‌شود مجدداً می‌توان ردپای بی‌تفاوتی نسبت به عوامل اجتماعی و ارتباط آن با اعتیاد اینترنتی را مشاهده نمود.

آخرین ویژگی منشی که با اعتیاد اینترنتی، ارتباط منفی دارد و با نتایج مطالعات لی (۲۰۰۷) نیز همسو است، خودراهبری است. افراد با نمرات بالا در خودراهبری، خودبسنده، مسئول، قابل اعتماد، معطوف به هدف، خودپذیرا و مبتکر هستند و به صورت واقعی و درست با جهان و خود برخورد می‌کنند. اما افراد با نمرات پایین در این عامل، ملامت‌گر، غیر قابل اعتماد، بی‌مسئولیت و ناتوان هستند و به صورت غیرواقعی با خود و جهان برخورد می‌کنند (سروکیک و کلونینجر، ۲۰۰۵). فلذا می‌توان چنین استنباط نمود که افراد با نمرات پایین به دلیل ویژگی‌های بی‌مسئولیتی، ملامت‌گری و گرایش به برخورد غیر واقعی با جهان، فضای مجازی را محیطی دلپذیر دانسته و گرایش افراطی به استفاده مداوم از آن دارند.

¹ Zhou

² Fruyt, Wiele

³ Lee

⁴ Svrakic

اعتیاد اینترنتی پدیده نوظهوری است و مفهوم بندی های متعددی از آن صورت گرفته است. با توجه به نقش و اهمیت شخصیت در تبیین رفتار و آسیب های روانی، مطالعه نقش شخصیت از منظر کلونینجر می تواند در تبیین این پدیده سودمند باشند. با توجه به اینکه مطالعه حاضر از نوع خودگزارشی بوده و تنها جامعه دانشجویان مورد مطالعه قرار گرفته است، پیشنهاد میگردد، مطالعات آتی با به کارگیری روش های دیگر و مطالعه گروه های دیگر به تعمیق هرچه بیشتر دانسته ها در مورد اعتیاد اینترنتی بپردازند.

منابع

- Block, J. J. (2008). Issues for DSM-V: Internet addiction. *Am. J. Psychiatry*, 165, 306–307.
- Cho, S.C., Kim, J.W., Kim, B.N., Lee, J.H. and Kim, E.H. Biogenetic temperament and character profiles and attention deficit hyperactivity disorder symptoms in Korean adolescents with problematic Internet use. *Cyberpsychol Behav Soc Netw.*(2008). 11, 735-737. doi:10.1089/cpb.2007.0285
- De Fruyt, F., Van De Wiele, L., & Van Heeringen, C.. Cloninger's psychobiological model of temperament and character and the five-factor model of personality. *Pers. Individ. Differ* (2000) 29(3), 441-452.
- Deryakulu D, UrsavasÖF Genetic and environmental influences on problematic Internet use: a twin study. *Comput. Hum. Behav.*(2014).39:331–338. doi:10.1016/j.chb.2014.07.038
- Fayazi, M., & Hasani, J. Structural relations between brain-behavioral systems, social anxiety, depression and internet addiction: With regard to revised Reinforcement Sensitivity Theory (r-RST). *Comput. Hum. Behav* . (2017). 72, 441-448.
- Floros, G., & Siomos, K.. Excessive Internet use and personality traits. (2014). *Curr. Behav. Neurosci. Rep*, 1,19–26.
- Gentile, D. A., Choo, H., Liau, A., Sim, T., Li, D., Fung, D., et al. Pathological video game use among youths: A two-year longitudinal study. *Pediatrics*. (2011). 127, 319–329.
- Ha, J.H., Kim, S.Y., Bae, S.C., Bae, S., Kim, H., Sim, M., et al. Depression and internet addiction in adolescents. *Psychopathology* .(2007). 40, 424-430. doi:10.1159/000107426 [10]
- jafary Nodoushan M, Kh AN, Mirizadeh M, Ahmari Tehran H, Gh N, Sadeghi Yekta T. The Survey of Relationship General Health Status between Internet Addiction in Qom University of Medical Sciences Student in 2010-2011. *J of Qom Univ Med Sci*. 2012;6(3):86-90
- Kardefelt-Winther, DA. conceptual and methodological critique of Internet addiction research: Towards a model of compensatory Internet use. *Comput. Hum. Behav* . (2014). 31, 351–354
- Kaviani H, biological theories of personality.(1386) Tehran: Sana Publication
- Kaviani H, Poor Naseh M. Validation Of Temperament And Character Inventory (TCI) In Iranian Sample: Normative Data . *Tehran Univ Med J*. 2005; 63 (2) :89-98
URL: <http://tumj.tums.ac.ir/article-1-1033-en.html>
- Khodabakhsh Ahmadi , Mohammad Reza Abdi , Hadi Abdolmaleki, Amir Mohammad Shahsavarani, The exploration of personality traits among adolescents addicted to the internet, *Kermanshah Univ Med Sci.*(2013). 16 (6); e77341

- Kim, J.W., Han, D.H., Park, D.B., Min, K.J., Na, C., Won, S.K., et al. The relationships between online game player biogenetic traits, playing time, and the genre of the game being played. *Psychiatry Investig.* (2010). 7, 17-23.
- Lee, M.-S., Hong, S.-D. and Joung, Y.-S. Characteristics of temperament and character properties in adolescents with internet addiction tendency. *Psychiatry Investig.* (2007). 46, 65-70. doi:10.5124/jkma.2007.50.1.65
- Lee, Y.S., Han, D.H., Yang, K.C., Daniels, M.A., Na, C., Kee, B.S., et al. Depression like characteristics of 5HTTLPR polymorphism and temperament in excessive internet users. *J. Affect. Disord.*, (2008). 109, 165- 169. doi:10.1016/j.jad.
- Li M, Chen J, Li N, Li X. A twin study of problematic internet use: its heritability and genetic association with effortful control. *Twin Res. Hum. Genet.* (2014). 17:279–287
- Shapira, N., Goldsmith, T., Keck, P., Khosla, U., & McElroy, S. Psychiatric features of individuals with problematic Internet use. *J. Affect. Disord.* (1999)., 57, 267–272
- Shapira, N., Lessig, M., Goldsmith, T., Szabo, S., Lazoritz, M., Gold, M., et al. Problematic Internet use: Proposed classification and diagnostic criteria. *Depress Anxiety.* (2003). 17, 207–216.
- Svrakic D, Cloninger C. Personality Disorders. In: Kaplan B, Kaplan V, editors. *Kaplan & Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry.* Philadelphia, PA: Lippincott Williams and Wilkins; 2005. pp. 3593–3603.
- Vallerand, R. J., Blanchard, C., Mageau, G., Koestner, R., Ratelle, C., Léonard, M., et al. Les passions de l'âme: On obsessive and harmonious passion. *J Pers Soc Psychol.* (2003). 85, 756–767
- Vink JM, Beijsterveldt TC, Huppertz C, Bartels M, Boomsma DI Heritability of compulsive Internet use in adolescents. *Addict. Biol:* Epub ahead of print. (2015). doi:10.1111/adb.12218
- Wingo, T., Nesil, T., Choi, J. S., & Li, M. DNovelty seeking and drug addiction in humans and animals: from behavior to molecules. *J Neuroimmune Pharmacol* . (2016). 11(3), 456-470.
- Young, K. (1998). *Caught in the net.* New York: John Wiley & Sons.
- Zhou, Y., Li, D., Li, X., Wang, Y., & Zhao, L. Big five personality and adolescent Internet addiction: The mediating role of coping style. *Addict. Behav* . (2017). 64, 42-48

فصلنامه ایده های نوین

روانشناسی

دوره ۱۰، شماره ۱۴، پاییز سال ۱۴۰۰